

Projekt Dalarnas Flora

-välkommen till landskapsflorainventeringen!

Rapportkommitten för Dalarnas Flora

Välkommen till Projekt Dalarnas Flora, kära DABS:are och alla andra botanister! Vid DABS' historiska 1 I:e årsmöte i Övermo bystuga, söndagen den 10:e mars, saluterades projektets högtidliga öppnande, bevistat av en rekordstor skara dala-botanister och vederbörligen bevakat av lokaltidningarna. En riktig rivstart för detta så länge förberedda och emotsedda projekt alltså.

En liten bakgrund

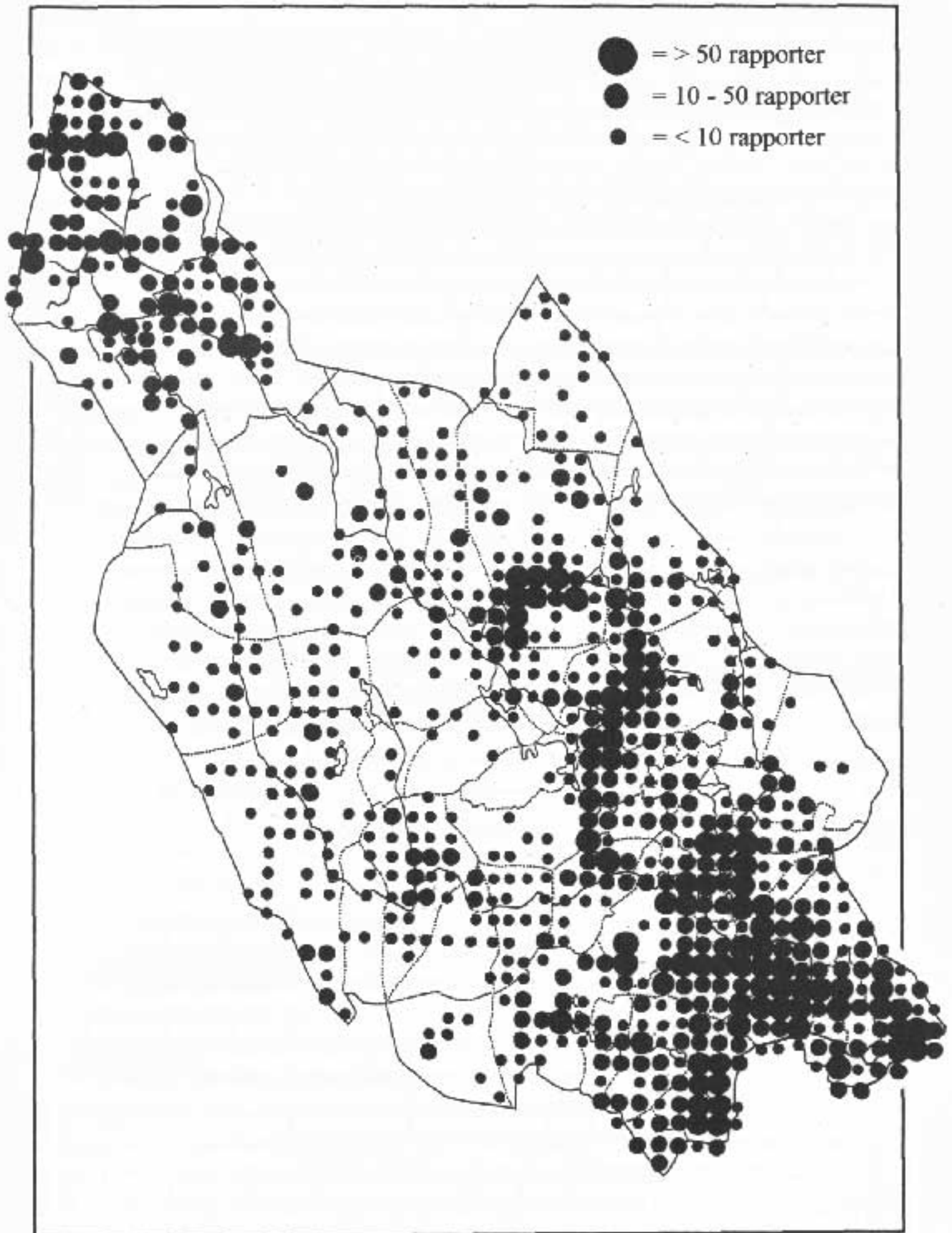
Tanken på en ny Dalarnas Flora föresvävade redan de 24 botanister som befann sig på Rättviks Naturmuseum den 16 november 1985, då embryot till DABS bildades. Detta möte beslöt nämligen att bilda en botanisk grupp under Dalarnas Naturskyddsförening. Syftet med denna grupp beslöts bli "*att på sikt utarbeta en ny Dalarnas Flora*". Formuleringen känner väl alla igen, den ingår fortfarande i programförklaringen för dagens DABS. Omslaget på Trollius nr I pryddes f.ö. av Erik Almqvist, samt devisen "Mot en ny Dalaflorea!"

Att syftet med en ny flora över Dalarna är att få en aktuell bild av växternas utbredning, säger sig nog självt. Även om Erik Almqvists "Dalacnes Flora" från 1949 hör till de nyare av den gamla generationens landskapsfloror, så bygger materialet till stor del på Gunnar Samuelssons uppgifter från seklets begynnelse. Och som alla vet, så har naturen i detta land omskapats mer sedan 1949 än vad den gjort under många långa sekler dessförrinnan.

Under 1980- och 90-talet har dessutom en sannskyldig florafeber rasat över landet. Dalarna är snart det sista landskap som inte driver ett regelrätt inventeringsprojekt. Därmed är dock inte sagt att vi börjar från noll.

Landskapsfloraregistret

Redan under DABS första verksamhetsår bildades den registergrupp, vars uppgift blev att samla in rapporter om växter i landskapet. För att klara ut vilka arter som är av intresse att rapportera, togs en kommenterad checklista med alla landskapets bofasta kärlväxtarter fram, den sk **rapportlistan**, samt en blankett för rapportering, *rapportbladet*. Till registergruppen, som nu fungerat i elva års tid, har nu närmare 700 rapportblad med totalt 11 000 enskilda växtrapporter kommit in. Även om rapporterandet hittills har varit ostrukturerat och koncentrerat till vissa trakter, har vi här en bra grund för det organiserade inventeringsarbetet, som nu står för dörren. Av karta 1 framgår fördelningen av hittills inkomna rapporter.

Karta 1. Spridningen och fördelningen av alla rapporter som inkommit till dalafloraregistret 1985 - 1995.

Projekt Dalarnas Flora

Flera hela atlasrutor har redan inventerats, både av enskilda DABS:are och framför allt av deltagarna på fjällbotanikdagarna. Alla som varit med på något fjällläger har redan prövat på inventeringsmetodikerna och är bekanta med krysslistor och fältrutiner. Utifrån denna verksamhet har de nya listorna och blanketterna arbetats fram. Även om den nya metodiken har utvecklats åtskilligt, kommer nog inte de redan inventerade rutorna att behöva ominventeras. Dessutom är endast i undantagsfall någon av de nu utvalda pilotrutorna inventerad sedan tidigare.

Från de övriga landskapsflorainventeringarna, av vilka somliga är färdiga och andra nyss har börjat, har vi också goda möjligheter att lära oss effektiva metoder och därmed undvika sådana onödiga svårigheter ' som har fått andra floragrupper på knä. I takt med att grannlandskapens många kunniga inventerare inom de närmaste åren dessutom kommer bli sysslösa, kan vi förhoppningsvis få hjälp med utbildning och inventering från trakter med tätare botanistfrekvens än Dalarna.

Därför är tiden nu mogen för att förklara Projekt Dalarnas Flora invigt.

Målsättning

Projekt Dalarnas Flora skall drivas som ett ideellt inventeringsprojekt, med syfte att under en tioårsperiod kartlägga samtliga kärlväxternas utbredning inom landskapet Dalarna, samt att därefter sammanställa och utge boken Dalarnas Flora.

DABS' styrelse skall ha det övergripande ansvaret för projektets organisation och genomförande under hela den tid projektet pågår.

Övergripande metodik

De termer som kursiverats fett finns närmare förklarade längre fram i texten, eller i handledningen som skickas ut till alla Florarapportörer.

- Dalarna är indelat i 1324 ekonomiska kartblad om 5x5 km.. Dessa kallas i inventeringen för **atlasrutor**. För att uppnå ovan uppställda mål skall så många som möjligt av dessa kartläggas med avseende på sitt innehåll av kärlväxtarter.
- För att uppnå en jämn täckning av landskapet har 220 stycken jämnt utspridda atlasrutor utnämnts till **pilotrutor**. Dessa är prioriterade och skall inventeras i första hand. Pilotrutornas fördelning framgår av karta 2.
- Varje atlasruta kan bokas av en enskild botanist, som därmed påtar sig ansvaret för inventeringens genomförande, även om två eller flera hjälps åt med fältarbetet. Den ansvarige får i och med detta titeln **Florarapportör**.
- För allmänna arter skall en **referenslokal** preciseras för varje ruta. Alla referenslokaler skall markeras och beskrivas på en särskild **kartblankett**.
- För sällsynta växter skall varje påträffad förekomst rapporteras, såväl i som utanför bokade rutor. Dessa arter går i inventeringen under namnet **rariteter**.
- Dalarnas innehåll av kärlväxtarter framgår av den **rapportlista** som varje Florarapportör tillsammans med annat material erhåller så snart rutan är bokad.

- Florarapportören kommer stå i kontinuerlig kontakt med Ledningsgruppens rapportkommitte, eller med dess ombud (en **kontaktperson**), och skall till denna avlägga delrapporter efter varje avslutad fältsäsong.
- Rapportkommitten skall ansvara för att allt material kontinuerligt databearbetas för effektivaste sammanställning och kartbehandling. Även allt äldre rapportmaterial skall matas in.

Tidsplan

Projektet kommer löpa t o m år 2005, därefter kommer ytterligare ca 5 år krävas för kompletteringar, sammanställningar och författande av boken Dalarnas Flora.

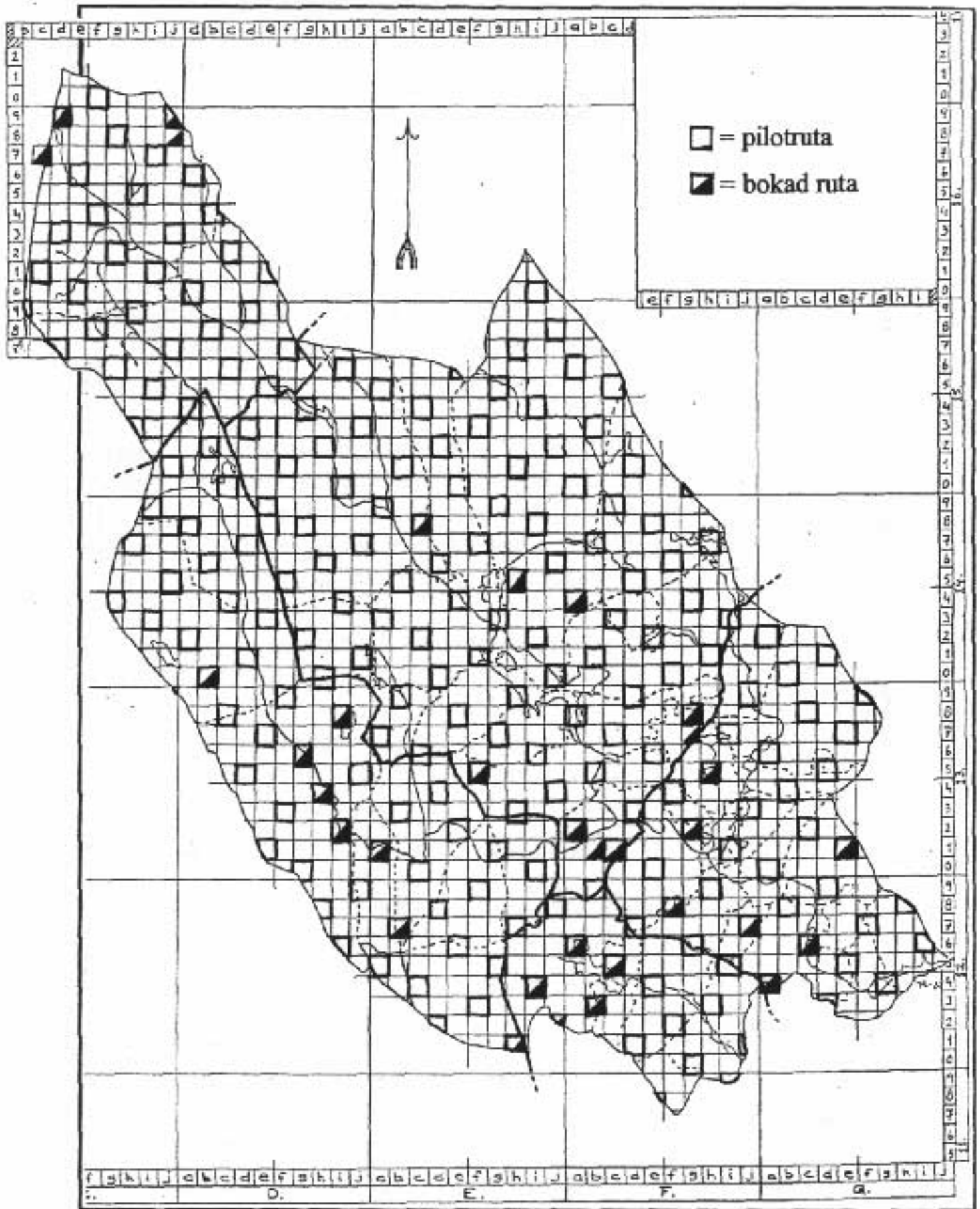
Ansvar och organisation

- Projektet drivs av *Ledningsgruppen för Dalarnas Flora*, som under inledningsskedet består av styrelsen för DABS. Personalstyrkan kan komma att utökas allt eftersom behovet av specifika ansvarsområden växer.
- Inom gruppen ansvarar en Rapportkommitte för metodik, utskick och insamlande av blanketter och rapportlistor samt registrering och bearbetning av fältdata.
- Före sekelskiftet skall en *Redaktion* för Dalarnas Flora finnas utsedd, som ska driva allt arbete med sammanställningar och disposition av landskapsfloran.
- För projektets ekonomi ansvarar DABS' kassör.
- För planering och genomförande av projektets utåtriktade verksamhet (utbildning och information, kurser, inventeringsläger, studiecirklar m.m.) svarar tills vidare Ledningsgruppen under ledning av Vice ordföranden.
- För fortlöpande intern information om projektets framåtskridande svarar TROLLNS' redaktör.
- För fältarbetets genomförande svarar varje enskild inventerare. Ett nät av lokala kontaktpersoner kommer upprättas till inventerarnas stöd.

Boka ruta hos:

Tomas Ljung
Morbygden 37
791 93 FALUN
Tel: 023-440 17

Lennart Bratt
Linnevägen 23A
791 32 FALUN
Tel: 023-27601

Karta 2. Landskapet Dalarna med Distriktsgränser, Pilotrutorna och bokningsläget för projektet. Denna karta kommer presenteras årligen i Trollius, med sammandrag av inkomna rapporter och uppgifter om färdiginventerade rutor.

DABS'

RAPPORTLISTA

SÖDRA DALARNA

Atlasruta: 13F4fRapportör: Dr. AlbanTid i rutan ca: 45

Frekvens: X = noterad i rutan, frekvens ej bedömd

1 = 1-2 observationer i rutan

2 = 3-10 observationer

3 = fler än 10 observationer

☞ = arten skall lokalrapporteras i distr. norra delar

☛ = arten skall rapporteras i distriktets södra delar

☛ = arten skall rapporteras i hela distriktet

☒ = arten skall rapporteras samt insamlas för expertgranskning

✓	X	1	2	3	Artnamn	Lokal nr./Ekologi
☞			X		<i>Acer platanoides</i> Lönn	2.) Självsädd i bryn o f.d. kulturmark
				X	<i>Achillea millefolium</i> Rölleka	1.) Div. kulturmark, linda, vägkant etc.
				X	<i>A. ptarmica</i> Nysört	4.) Fuktig gräsmark, betesmark
☞					<i>Aconitum napellus</i> Akta stormhatt	
					<i>A. lycoctonum</i> Nordisk stormhatt	
☞					<i>Acorus calamus</i> Kalmus	
☞					<i>Actaea spicata</i> Trolldruva	
☞					<i>Adoxa moschatellina</i> Desmeknopp	
			X		<i>Aegopodium podagraria</i> Kirskål	2.) Tomtgränser, vägkant, f.d. gårdsplats
☞					<i>Aesculus hippocastanum</i> Hästkastanj	
☞					<i>Aethusa cynapium</i> Vildpersilja	
☞					<i>Agrostemma githago</i> Klätt	
					<i>Agrostis canina</i> Brunven	
				X	<i>A. capillaris</i> Rödven	1.) Mager gräsmark, linda, vägkant
☞					<i>A. clavata</i> Köseven	
		X			<i>A. gigantea</i> Storven	3.) Åkerkant
					<i>A. mertensii</i> Fjällven	
			X		<i>A. stolonifera</i> Krypven	4.) Fuktig gräsmark, dikekant, försumpad åker
☞					<i>A. vinealis</i> Bergven	
☞		X			<i>Ajuga pyramidalis</i> Blåsuga	1.) f.d. ängsmark
☞					<i>A. reptans</i> Revsuga	
☒					<i>Alchemilla acutiloba</i> Stjärndaggkäpa	
					<i>A. alpina</i> Fjällkäpa	
☒					<i>A. filicaulis filicaulis</i> Späd daggkäpa	
☒					<i>A. f. vestita</i> Vindaggkäpa	
			X		<i>A. glabra</i> Glatt daggkäpa	4.) Fuktig betesmark
☒		X			<i>A. glaucescens</i> Sammetsdaggkäpa	1.) Torr betad backe
☒					<i>A. glomerulans</i> Källdaggkäpa	

Fig. 1. Första sidan i den 24 sidor långa rapportlistan, hörnstenen i Florarapportörens arbete, och som kommer utgöra grunddokumentet i sammanställningen av Dalarnas Flora några år in på 2000-talet.

Metodiken i praktiken

Om alla punkterna ovan känns högtravande och svår genomträngliga, så beror det nog främst på raden av nya termer som dyker upp i var och varannan mening. Därför ska vi nu titta på hur det hela går till i praktiken. Vi antar att Du är en botanist som gärna vill vara med och inventera. Då behöver du känna till arbetets tre huvudfaser och alla de moment efter vilka inventerandet löper. Här är de.

Först förbereder du dig enligt följande sex punkter.

1. Du tittar på karta 2 och hittar en ruta som inte ligger alltför långt ifrån dina reguljära jaktmarker. Rutan är dessutom obokad. Anledningen till att så många rutor redan är bokade, är att många passade på redan på årsmötet.
2. Du ringer någon av rapportmottagarna och bokar in dig. Du är nu **Florarapportör** och har tio år på dig att utforska din ruta. I praktiken tar den första rutan kanske en sommar och de efterföljande mellan 30 och 40 inventeringstimmar, när du har blivit varm i kläderna.
3. Du kan nu även passa på att beställa en ekonomisk karta över din ruta till rabatterat pris. Grön 1:10 000 (kostar 70:-) eller gul 1:20 000 (kostar 90:-).
4. Efter någon vecka kommer ett tjockt kuvert hem i lådan. Det är dina inventeringspapper. Du kommer där att hitta:
  - a.) **Rapportlistan.** Detta är det centrala dokumentet, som inte skall med ut i fält utan bör ligga hemma på skrivbordet. Hur rapportlistan ser ut ser du på nästa sida. Den är skraddarsydd för det distrikt där din ruta ligger, med en version för varje distrikt (se karta 2). Här ser du för varje art om den skall rapporteras enbart på krysslista och rapportlista, eller om den är en raritet som kräver utförligare redovisning. Listan skall du fylla på tills rutan är färdig.
  - b.) **Kartblanketter** med din bokade ruta inkopierad i skala 1:50 000, På denna skall du pricka in alla referenslokaler (det blir inte alls så många som man kan tro), numrera dem och beskriva dem lite översiktligt.
  - c.) **Krysslistor.** Krysslistan är en fältlista, med alla dalaväxternas namn förkortade och ihopträngda på en sida. Den finns i både en svensk och en vetenskaplig version. På denna lista skall alla arter som påträffas inom en referenslokal markeras med ett kryss. Här framgår även om arterna är triviala eller rariteter samt om de skall samlas in för expertbestämning.
  - d) Rapportblad av samma slag som DABS använt i många år redan. Du får några lösa blad och några finner du sist i rapportlistan. På rapportbladen skall du notera uppgifter om rariteterna: mängd och biotop samt en hänvisning till kartblanketten, där en siffermarkering skall utvisa växtplatsen. På de blad som följer med rapportlistan kan du notera data för rariteter inom rutan, på de lösa bladen fyller du i uppgifter om förekomster av rariteter utanför din ruta.
  - e.) **Handledning** för landskapsflorainventeringen. Här står allt du behöver veta om fältarbetet och skrivbordsarbetet. Men läs gärna vidare här ändå!
  - f.) **En karta** (om du har beställt någon vill säga).

5. Du skall nu utrusta dig för inventeringen. Din fältutrustning bör omfatta fältkartor, fältflora, lupp, skrivunderlägg, vattenfast penna, kartblanketter, krysslister, en slitstark anteckningsbok (mycket viktigt!) samt en plastpåse för insamlade växter. När du har allt detta klart, sätter du dig med kartorna och tar en rejäl funderare.
6. Du spar mycket arbete på att planera fältarbetet litet. För att slippa pricka av så många referenslokaler bör du starta på någon fläck av rutan som kan förmodas vara särskilt artrik, t ex i en ängsmark, vid en sjö- eller älvstrand eller i något fint lundparti. Du funderar fram en rutt litet grovt, där du kan röra dig mellan några påtagligt olika miljöer någorlunda enkelt. Andra artrika miljöer är t ex bergsbranter, bäckraviner, åkerkanter, ladugårdsbackar, kärr och myrar. Täck inte in för stora arealer första gången. Tag ett hörn av din ruta och börja försiktigt. Ett annat bra sätt är att ställa sig på rutans högsta punkt för att överblicka läget, pricka in kalhyggen osv.

Nu är du förberedd. Nu vidtar själva fältarbetet. Fem punkter.

1. Du står nu i rutan, din första fältdag är inne. Du har valt en liten gårdsplats i den i övrigt skogsbeklädda rutan, och står nu i en beteshage. Det är strax midsommar och allting har inte slagit ut än. Du befinner dig strax innanför gränsen till din ruta, på referenslokal 1. Detta är vad du gör nu:
  - a.) Du bestämmer dig för att kalla hela betesmarken för *referenslokal 1*. Du tar fram kartblanketten på skrivunderlägget och slickar på din anilinpenna.
  - b.) Du ritar en liten ring på kartan kring beteshagen. Den är knappt ett tunnland stor. Från ringen drar du ett streck till översta raden till vänster om kartrutan. Där skriver du: "*1. Beteshage vid Jan Ersas. Frisk öppen gräsmark med enstaka enbuskar, gammal linda i SV.*"
  - c.) Sedan tar du fram krysslistan, skriver rutans nummer högst upp i listhuvudet och börjar kryssa av alla arter du finner i gräsmarken. Dessa markerar du med en etta i listan. Du hittar sammanlagt trettio arter i hagen, däribland låsbräken, jungfrulin och piggstarr, som enligt krysslistan är ovanliga och ska lokalrapporteras.
  - d.) Nu plockar du fram anteckningsboken. Där noterar du datum, ruta och lokalnummer och skriver: "*låsbräken 3 ex i torr gräsmark, jungfrulin enstaka, piggstarr ett bestånd i fuktsvacka vid ledningsstolpe*". Nu tycker du att lokal nr 1 är uttömd och plockar undan krysslistan medan du klättrar över staketet i hagens nedre ände.
2. När du har trängt dig igenom ett slybuskage står du vid kanten av en liten våt gräsmyr med björkbuskar och vide. En rutten krakstör vittnar om vi har att göra med en gammal slättermyr. "Avundsmyran" står det på kartan.
3. Du upprepar proceduren från hagen, med den skillnaden att du inte låter hela den stora myren bli en lokal, utan bara den södra änden, som är lite mer öppen än resten. På kartblanketten skriver du nu "**2. Avundsmyran. Förbuskad halvöppen gräsmyr med viss rikpåverkan**". Det sista skriver du för att du får syn

på en stor tuva klubbstarr intill dig. Så beväpnar du dig med krysslistan och ger dig ut bland halvgräsen. Efter att ha klafsat runt i en halvtimme har du plockat in 31 nya arter, som du markerat med en pryddlig tvåa. Sådana som du sett på den första lokalen struntar du i, om de inte är ovanliga. Förutom klubbstarren fann du här ängsvide, kärrsälting, björnbrodd och fem andra ovanliga. Dessa noterar du i anteckningsboken, stoppar ned ett par konstiga starrar i en plastpåse och lämnar sedan myren.

4. Du hade tänkt gå upp till torpet Per Persas i slutningen på andra sidan myren, men hela inägan är övergiven och granplanterad, så du följer istället den lilla bäcken som rinner ut i myren söderifrån. Här stöter du genast på spindelblomster och ögonljus i grandunklet. Något annat nytt syns dock inte till just här, så du tycker inte att platsen förtjänar att bli referenslokal. Istället gör du en ring på kartblanketten utan att skriva något, sätter en bock för arterna i krysslistan och noterar i anteckningsboken: "*granskog längs bäck 40 m S. Avundsmyran, Spindelbl. 4 ex, ögonljus ca 20 ex*".
5. Bäckravinen bjuder på några arter till i en rik svacka vid ett litet vattenfall, som får bli lokal nr 3 Skvisselbäcken. Här växer bl a rariteten spädstarr. 300 m längre upp längs bäcken växer också spädstarr för sig själv i en grop. Eftersom den är en raritet, som ska rapporteras varje gång, får denna plats bli **raritetslokal nr 1**, eftersom här bara fanns en art, som dessutom inte var ny för rutan. Denna lokal markerar du med blå ring på kartblanketten, och skriver dit en blå etta. I anteckningsboken noterar du nödvändiga data för rapportbladet.

Uppströms vidtar ett enormt kalhygge och dessutom ser det ut att kunna bli regn. Du cyklar hem med de dyrbara listorna i tryggt och torrt förvar i fältväskan. Du är nöjd och längtar redan tillbaka till rutan.

Den tredje fasen vidtar omedelbart vid hemkomsten. Fem punkter.

1. På skrivbordet väntar Rapportlistan. Du sätter dig genast ned, håller upp lite kaffe ur termos (som du glömt kvar hemma på diskbänken) och börjar fylla i listan utifrån kartblanketten och anteckningsboken. I frekvensrutorna till vänster skriver du ingenting än så länge. Under **Lokal nr./Ekologi**, fyller du däremot i referenslokalens nummer (från krysslistan) först och därefter en mycket kortfattad beskrivning av artens ekologi. Så här blir det t ex för rödven: "*l.*, *naturbetesmark*." Rödven har du nu en referenslokal för. Vitsen med referenslokaler är att man i framtiden vid behov ska kunna återfinna varje rapporterad art på åtminstone en lokal i varje ruta. På ekologiraden kan med tiden fler biotoper komma att noteras, där arten också har visat sig växa. I raden längst till vänster ser du vilka av rariteterna som ska rapporteras på rapportblad i den del av ditt distrikt där rutan är belägen.
2. Nu bläddrar du fram **Rapportbladen**, sist i rapportlistan. Du har hittat 19 rariteter i rutan redan. I rutan under **artnamn** skriver du: *Botrychium lunaria*, alltså låsbräken. Skriv helst det vetenskapliga namnet och i förekommande fall underartsnamn. Under **läge enl. topokarta**, skriver du: *100 m 0. Jan Ersas*

Under **mängd** skriver du: 2 ex och under **biotop** skriver du: *öppen naturbetesmark bland kattfot och gråfibbla*. På detta vis fortsätter du med alla 19 rariteterna. Om inte rapportbladen i listan räcker, fortsätter du bara på lösa. Glöm bara inte att notera rutans nummer högst upp på bladet!

3. Efter att ha ha givit dig i kast med den underliga starren, konstaterar du att det inte är knagglestarr, utan möjligen jämtstarr du har funnit. Jämtstarran är inte bara en raritet, utan enligt rapportlistan även en art som skall lämnas för expertbestämning och i framtiden kanske bli arkiverad. Du lägger därför de båda mystiska exemplaren (med noggranna fynduppgifter) i växtpressen i väntan på tillfälle att överlämna dem till någon i rapportkommitten.
4. Sommaren går och kartblanketten och krysslistan blir skrynkliga och kladdiga. Men anteckningsboken fylls på och när du räknar igenom rapportlistan den första septemberveckan, finner du att den första säsongen har inbringat 229 arter redan. Du är nu uppe i 28 referenslokaler och 55 enstaka förekomster. Du kan nu börja fundera på frekvenserna. Med blyerts fyller du i det antal gånger du uppskattar att du har stött på varje art i rutan.
5. En oktoberkväll ringer du någon i rapportkommitten för att berätta om läget. Denne blir mycket nöjd, då han får höra att rutan är så gott som klar. Du vill dock vänta med att lämna in rapportlistan, eftersom vissa kompletteringar fortfarande behövs. Däremot passar du på att boka en ny ruta, som ligger lite längre bort, men som ser mycket spännande ut. Tänk sån tur att den var ledig!

Vad du bör tänka på innan du lämnar in din rapportlista för gott.

När du efter ännu en säsons strövande kors och tvärs i din ruta börjar tvivla på att något mer står att upptäcka, så märker du att det skulle kännas skönt att få lämna in inventeringspapprena till rapportkommitten (så att din ruta kan få en stjärna på årets karta i Trollius!). Innan du gör det, återstår två saker. Du behöver ta fram rapportlistan och avgöra *frekvenserna* för alla arterna. Det är inte så svårt, men det kräver lite eftertanke och bläddrande i anteckningsboken. Är du osäker garderar du med ett kryss i kryss-rutan.

När du gått igenom frekvenserna kan det vara bra att gå igenom ekologibeskrivningarna och fylla på om någon biotop skulle ha blivit missad. Dessutom skall du stryka under den biotop som du anser är mest typisk för arten i rutan.

Sen lämnar eller skickar du Rapportlistan, Krysslistan och Kartblanketten, (samt ev. lösa rapportblad), till någon i Rapportkommitten. Din ruta är nu klar.

DABS' herbariematerial

Under landskapsflorainventeringen kommer alla Florarapportörer att kunna handla billigt i DABS' botaniska butik! Gråpapper, Herbariepapper och Etiketter erbjuder vi för facila 50 öre styck till alla rutgängare. Etiketterna finns med enbart texten "*Flora Suecica*", samt med underrubrik "*Dalarna*". Beställ genom inbetalning på sällskapets postgiro pg 676717-2. Glöm inte ditt narran på avin!